

Szinkrontolmácsok együttműködése a tolmácskabinban

Seresi Márta, Láncos Petra Lea

E-mail: seresi.marta@btk.elte.hu; E-mail: lancos.petra.lea@jak.ppke.hu

Kivonat: A koronavírus elleni védekezés egyik következményeként a szinkrontolmácsok sokszor kabintársuktól fizikailag elkülönítve kénytelenek dolgozni, ez pedig az együttműködésükre is kihat. Kérdőíves kutatásunkban azt vizsgáltuk meg, milyen támogatást nyújtanak egymásnak a szinkrontolmácsok munka közben, milyen további támogatásra lenne szükségük, és mi hiányzik nekik, amikor partner nélkül kénytelenek szinkrontolmácsolni. Kutatásunk lehetővé tette, hogy a kapott adatok alapján összehasonlítsuk a tolmácsképzésben, valamint a képesítő vizsgával végzett tolmácsok válaszait, és következtetéseket vonjunk le a két demográfiaiban észlelhető különbségekre, hasonlóságokra nézve.

Kulcsszavak: szinkrontolmácsolás, kabinmunka, kabintárs, együttműködés, váltás

1. Bevezetés

Amikor a szinkrontolmácsolást definiáljuk, két dolgot szoktunk megemlíteni. Egyrészt azt, hogy szinkrontolmácsolás esetén a felszólaló és a tolmács beszédprodukciója csaknem egyidőben jön létre. Másrészt ki szoktuk emelni a technikai feltételeket is, amelyek nélkül nem jöhet létre szinkrontolmácsolás. Nagyon sokáig a technikai feltételek alatt azt értettük, hogy a tolmácsok ilyenkor tolmácskabinban foglalnak helyet, fülhallgatóval követik a teremben elhangzottakat, mikrofonba beszélnek, és 20-30 percenként váltják egymást (Nolan 2005). A konferenciatolmácsok nemzetközi szervezete, az AIIC *Szakmai standardjaiban* úgy fogalmaz, hogy „kabinonként két tolmács” szükséges egy-egy nyelvpár lefedéséhez (AIIC 2000).

Ezt a meghatározást egészen addig magától értetődőnek vettük, amíg a 2019-ben kitört koronavírus-járvány következtében fel nem merült az igény arra, hogy a tolmácsok és a konferenciársztvevők egymástól fizikailag teljesen elkülönítve ve-

gyenek részt egy-egy eseményen. Ebben az esetben a tolmácsok speciális módokon együttműködve, de mégis egyedül végzik munkájukat. Ilyenkor a tolmácsok vagy otthonról dolgoznak, vagy egy távoli munkaállomásra jelentkeznek be. Előfordul az is, hogy a megbeszélés helyszínén vannak, de minden kabinban egyesével ülnek, vagy ugyanabban a kabinban foglalnak helyet, de egymástól plexifallal elválasztva. Ezekre a megoldási módokra több példát is láthattunk a nemzeti piacokon, illetve a nemzetközi intézményekben egyaránt. Közös vonásuk, hogy az egy légtérű kabinban megszokott együttműködést egyik megoldás sem teszi lehetővé.

Emellett a nemzeti piacokon mindig is jelen volt az az igény, hogy költség-takarékossági okokból a rövidebb, de akár a hosszabb munkákra is egyetlen tolmácsot alkalmazzanak (Seresi 2019; Bouhmid 2019). Az ilyen igények kielégítése természetesen minőségi és etikai kérdéseket is felvet. Mindezek fényében érdemes áttekinteni, miért dolgoznak a szinkrontolmácsok a nemzeti piacokon kabinonként kettesével, a nemzetközi intézményekben sokszor hármassával vagy még többen, és pontosan milyen együttműködés zajlik ilyenkor közöttük. Ez utóbbi vizsgálatára készítettünk kérdőíves felmérést a konferenciatolmácsok körében még a koronavírus kitörését megelőzően. A kutatás eredményei különösen aktuálisak egy olyan időszakban, amikor a tolmácsok egyre inkább csupán virtuális „kabinokban” dolgozhatnak együtt, ahol a hagyományos kooperációs formák nem, vagy csak változtatásokkal alkalmazhatók (Bouhmid 2019).

1.1. Kabinmunka a szakirodalomban

Ami a szinkrontolmácsoláshoz felkérendő tolmácsok számát illeti, a szakirodalom elsősorban arra helyezi a hangsúlyt, hogy a szinkrontolmácsolás igen megerőltető tevékenység. A tolmács egyszerre figyel, értelmezi, és elemzi a felszólaló beszédprodukciónak, fordítja és reprodukálja, ami elhangzik, és közben saját beszédprodukciónak is tervezi és szerkeszti (Moser-Mercer et al 1998). Mindezt úgy, hogy a tolmácsnak sokszor fél órán belül három vagy akár négy munkanyelvét is használnia kell. Ráadásul a feladat kognitív összetettségéből adódóan a szinkrontolmács olyan erős stressznek van kitéve, amelynek szintje a légiforgalmi irányítók által átélt stressz szintjéhez hasonlítható (Zeier 1997). Ezért bizonyos időközönként a tolmácsnak pihenésre van szüksége, és át kell adnia a mikrofont a partnerének.

A szakirodalomban jellemzően azt javasolják, hogy tolmács egyedül ne vállaljon szinkrontolmácsolást 40 percnél hosszabb időre. Aki pedig párban dolgozik, 30 perc után adja át a mikrofont, bár a váltások gyakorisága a téma nehézségétől és az előadó beszédstílusától függően teljesen indokoltan akár 15 percre is csökkenhet. Moser-Mercer és kollégái 1998-as kutatásukban megállapították, hogy 30 perc elteltével mérhetően nőtt a tolmácsok által elkövetett hibák, különösen az értelemzavaró, nagy hibák száma. Bármennyire is meglepő, ezeket maguk a tolmácsok munka közben nem vették észre, feltételezhetően azért, mert a nagy kognitív terhelés miatt már nem jutott energiájuk saját teljesítményük monitorozására. A túlterhelt tolmácsok csak annyit tudtak „megállapítani”, hogy az általuk tolmá-

csolt eredeti beszéd harminc perc után nehezebbé vált, holott a valóságban ez nem volt így.

A hosszabb szakaszok a tolmácsok mérhető fiziológiai stresszreakcióira is kihatnak. Fél óra elteltével a tolmácsok ugrásszerűen több stresszreakciót mutatnak, de ezek szintje egy idő után újra a feladat elején mért szintre esik vissza, egyfajta *burn-out* jeleként. Ennek megfelelően a tolmácsok arról számoltak be: amikor úgy érzik, a tolmácsolás körülményei nem megfelelőek, közönyt kezdenek érezni a tolmácsolásuk minőségével kapcsolatban. Vagyis, ha rajtuk kívül álló okokból nem tudnak jól teljesíteni, nem érzik magukat felelősnek a minőségromlásért (Moser-Mercer et al 1998). Ezeket az eredményeket a konferenciaszervezőknek is mindenképpen érdemes lenne figyelembe venniük, amikor egyetlen tolmács szerződtetése mellett kardoskodnak.

A tolmácsok azonban nem csak azért dolgoznak ketten, hogy váltani tudják egymást. Az éppen passzív tolmács is fontos szerepet játszhat – amennyiben a kabinban tartózkodik. Elsősorban a szószintű problémák megoldásában lehet társa segítségére számok, nevek vagy terminusok gyors felírásával, illetve csöndes in-tegetéssel, bólogatással, hiszen ennél részletesebb magyarázatra a köhögőgomb megnyomása esetén sem lenne ideje (Gile 1995).

Akkor is lényeges szerepet játszik a kabintárs, amikor a felszólaló a tolmácsok rendelkezésére bocsátotta beszéde írott változatát, vagy az általa felsorolni kívánt adatokat tartalmazó táblázatot stb. Ebben az esetben az épp aktív tolmácsnak a figyelmét nem csak a hallgatás és beszédprodukciónak között kell megosztania, hanem egy másik csatornán: a vizuálisan érkező információkra is figyelnie kell. Ilyenkor jelent segítséget, ha a társ rámutat a szövegre, hol tart, melyik adatot említi épp a felszólaló, különösen, ha az előre megírt beszéd egy részét átugrotta, kiegészítette, majd újra visszatér az írott szöveg valamelyik szakaszához (Rohonyi 2016).

Ugyanakkor az éppen passzív tolmácsok nem mindig jelentenek segítséget a partnerüknek. Vannak, akik inkább zavarónak tartják, ha a párjuk segíteni próbál, és ezzel eltereli a figyelmüket, vagy éppen maguk vonakodnak segítséget kérni (Rohonyi 2018). Egy felmérés szerint a tolmácsok 45%-a el is hagyja a kabint, ha épp nem ő van soron. Ha marad is, inkább rejtvényt fejt, játszik, saját terminológiai problémáinak néz utána, vagy a következő rá jutó beszédre készül (Chmiel 2008). Vannak, akiket zavar, ha a kollégájuk jelen van, és hallja, hogyan dolgoznak (Gile 1995). Ugyanakkor még azok is, akik a konferencia folyamán később kimennek vagy a kabinban maradván kapcsolnak ki, a tolmácsolási esemény elején jellemzően odafigyelnek a teremben felszólalókra és társuk produkciójára, annak érdekében, hogy jobban képet alkossanak a megbeszéltek témájáról. Különösen a használt terminológiára koncentrálnak ilyenkor, hogy a szakszavakat a konferenciárésztvevők szóhasználatával összehangban, illetve a kabintársukkal egységesen tudják használni. (Chmiel 2008).

Ezenkívül a kabintárs segíthet, ha váratlan technikai probléma merül fel, vagy el kell kérni, át kell venni egy utolsó pillanatban érkező dokumentumot. A kabintárs intézkedik, ha valaki a konferencia közben a kabinba lép, valamint akkor is

rendelkezésre állhat, ha az aktív tolmács esetleg rosszul lesz, vagy egyéb leküzdhetetlen nehézségbe ütközik.

A szakirodalom áttekintése alapján láthatjuk, hogy a tolmácsok sokféle helyzetben, sokféleképpen számítanak egymásra. Ez az együttműködés ráadásul sokszor már a munka kezdete előtt, a készülés során is megvalósul, és a mikrofon kikapcsolásával sem ér feltétlenül véget. Kutatásunkban ennek az együttműködésnek a további részleteit kívántuk körbejárni.

2. A kutatás ismertetése

Kutatásunkban online kérdőívet alkalmaztunk. A kérdőív kísérő szövegében azt kértük, hogy azok töltsék ki, akik rendszeresen szoktak szinkrontolmácsolni. A kérdőívben összesen 10 kérdés szerepelt, amelyben a kitöltők tapasztalatain, preferenciáin kívül a tolmácsoláshoz kapcsolódó végzettségükre is rákérdeztünk. Az alábbiakban ezeket a kérdéseket a rájuk adott válaszokkal együtt egyenként fogjuk áttekinteni.

A kérdőívhez kapcsolódó linket először két általunk személyesen ismert szinkrontolmács-kollégának küldtük el kitöltésre, hogy fény derüljön a kérdőív esetleges hibáira. Miután nem tártunk fel hibát, a kérdőívet egy fordítók és tolmácsok számára létrehozott zárt Facebook-csoportban (*Minden, ami fordítás és tolmácsolás*), illetve az Európai Unió intézményeiben dolgozó konferenciatolmácsok zárt levelezőlistáján keresztül juttattuk el a kitöltőknek. Az online kérdőív összesen 80 kitöltést regisztrált.

3. A kérdésekre adott válaszok

Az alábbiakban ismertetjük az online felmérés során feltett kérdéseket, és az azokra adott válaszokat. Ezek alapján fogjuk megpróbálni levonni a következtetéseinket, és felvázolni az esetleges tendenciákat.

3.1. „Rendelkezik-e tolmácsvégzettséggel?”

Az első kérdésre adott válaszokból megtudhattuk, hogy a kitöltők nagy többsége rendelkezett valamilyen tolmácsvégzettséggel. 68 válaszadó (85%) nyilatkozott úgy, hogy konferenciatolmács végzettsége van, vagyis mind szinkrontolmácsolásból, mind konszekutív tolmácsolásból rendelkezik formális képesítéssel. Nyolc személy (10%) nyilatkozta, hogy konszekutív tolmácsolásból van végzettsége, de szinkrontolmácsolásból nincs. Csupán négy kitöltő (5%) mondta azt, hogy semmilyen tolmácsvégzettséggel sem rendelkezik. Ez az arány a vártnál kedvezőbb, noha ideális esetben erre a kérdésre minden kitöltő igennel válaszolt volna.

3.2. „Ha rendelkezik tolmácsvégzettséggel, azt...”

A második kérdésben arra kerestük a választ, hogy aki rendelkezik tolmácsvégzettséggel, az azt egy képzés elvégzésével, vagy képzésen való részvétel nélkül, képesítő vizsga teljesítésével szerezte-e meg. 60 kitöltő nyilatkozott úgy, hogy képzésen is részt vett, és tizenkilenc személy mondta, hogy az oklevelet képesítő vizsgán kapta meg.

Ezek az adatok egyértelműen ellentmondanak az első kérdésre adott válaszoknak. Feltételezhetően voltak a kitöltők között olyanok, akik az oklevelet képesítő vizsgán kapták meg, és azért gondolták úgy, hogy valójában nincs végzettségük, mert képzésen nem vettek részt. Csupán egyetlen kitöltő volt, aki az első kérdésre nemmel válaszolt, és a másodikra – logikusan – nem válaszolt semmit. A többiek (3 kitöltő) úgy nyilatkoztak: képesítő vizsgát tettek tolmácsolásból, az adatok összevetéséből pedig kiderül, hogy ez konszekutív vagy összekötő tolmácsolást jelent. Ezek alapján úgy tűnik, csupán egyetlen kitöltő volt a 80-ból, aki semmilyen tolmácsoklevéllel sem rendelkezik, és nyolc olyan, aki konszekutív képzettség birtokában végez szinkrontolmácsolást. Ez az eredmény igen öröndetes, de nem feltétlenül vág egybe a szerzők tolmácspiaci tapasztalataival.

Érdekes megnézni, hogyan oszlik meg az a tizenhat kitöltő, aki a képesítő oklevelét teljes értékű végzettségként szerepeltette a kérdőívben. Közülük tizenegyen mondták, hogy konferenciatolmács oklevelet szereztek a képesítő vizsgán, és csupán öten nyilatkoztak úgy, hogy konszekutív vagy összekötő tolmácsolásra feljogosító papírt szereztek így. Ez annál is különösebb, mivel az ország legnagyobb olyan intézményében, ahol ilyen képesítő vizsgáztatás folyik, vagyis az ELTE Fordító- és Tolmácsképző Tanszékén, elenyésző a szinkrontolmácsolási képesítő vizsgára jelentkezők száma. Ugyanakkor feltételezhetően ezek a tolmácsok egy másik vizsgára, esetleg az Európai Unió intézményeinek akkreditációs tesztjére gondoltak képesítő vizsgaként. Az eredmények arra is utalhatnak, hogy azok, akik az összekötő vagy konszekutív tolmácsolásból szereztek papírt, túlnyomórészt valóban meg is maradtak ezeknél a feladatköröknél, és elsősorban csak azok vállalnak szinkrontolmácsolást, akik oklevéllel tudják igazolni, képesek erre.

3.3. „Kabinmunka – felkészülési fázis”

A harmadik kérdésünk egész pontosan így szólt: „Kabinmunka – Az alábbiakban a kabinban, illetve a szimultántolmácsolásra felkészülés során megvalósított együttműködésre kérdezzük rá. Felkészülési fázis – alkalmazza-e Ön rutinszerűen az alábbiak bármelyikét:” Itt egy tárgyyszerű, kiegészíthető felsorolás következett, amelyet az 1. táblázatból ismerhetnek meg.

Az „egyéb” válaszok között a következőket említették: az Európai Unió intézményeiben ezek nagyrésze nem releváns (2), ha több kabin van, nyelvi kiosztás megkísérlése (1), CAI – computer assisted interpreting (1), általában fix párom van, így ez könnyen megoldható (1).

1. táblázat
Együttműködés a megbízás előkészítésében

tolmácsolás ütemezésében való megállapodás (20 perces, előadók szerinti váltás stb.)	87,34%	69
beszéd, rendelkezésre álló szövegek felosztása	68,35%	54
partner megkeresése a tolmácsolási megbízás átbeszélésére, feladatok elosztására	63,29%	50
helyszínre érkezés közös megszervezése	51,90%	41
glosszáríumkészítési feladatok elosztása	44,30%	35
megbízóval való kapcsolattartás kiosztása partnerrel	31,65%	25
nyelvi irányok felosztása	21,52%	17
tárgyi eszközök beszerzésének, helyszínre szállításának, nyomtatásnak felosztása partnerrel	20,25%	16
egyéb: kérjük, fejtse ki!	6,33%	5

A válaszokból kiderül, hogy szinte mindenki egyeztet megbízás előtt a kabintársával: leginkább a váltások beosztása, a tolmácsolandó beszéd beosztása és a glosszáríumkészítési feladatok kiosztása tárgyában. Egy válaszadó a CAI eszközök használatát is egyezteti – sajnos ezt nem fejtette ki részletesebben.

A válaszadók átlagosan 3,9 opciót választottak ki. Egyetlen kitöltő volt, aki ezt a kérdést átugrotta. Ketten csak megjegyzést írtak („Uniós tolmácsoláskor nem releváns” illetve „Fix párral egyszerűen megoldható”). Érdekes adat, hogy az a tizenkilenc kitöltő, aki formális képzésben nem vett részt, csak képesítő vizsgán, átlagosan 3,84 opciót jelölt be, és az egyetlen kitöltő, akinek saját bevallása szerint nincs végzettsége, 4-et. Ebből megállapíthatjuk, hogy a tolmácsolást előkészítő együttműködés intenzitása egyáltalán nem mutat összefüggést az iskolai tolmácsvégzettség meglétével vagy hiányával.

3.4. „Ön szokta-e az alábbi támogatási formák bármelyikét nyújtani partnerének?”

A következő kérdésben azokra a segítségekre kérdeztünk rá, amelyeket a kabintársak tolmácsolás közben szoktak nyújtani egymásnak. A 2. táblázatban összefoglaljuk, mely segélytípusokat nyújtják saját bevallásuk szerint a leginkább a szinkrontolmácsok egymásnak munka közben.

2. táblázat
Segítség nyújtása tolmácsolás közben

váltás jelzése, szemkontaktus	96,25%	77
elhangzott adatok, számok olvasható jegyzetelése	93,75%	75
víz, kávé stb. beszerzése, kiosztása	87,50%	70
beszéd követése, vonatkozó dokumentumok kikeresése és átnyújtása, elhangzó dokumentumrészre, mondatra mutató	86,25%	69
elhangzott kifejezések kikeresése célnyelven	82,50%	66
helyismeret esetén témával, előadókkal kapcsolatos felvilágosítás nyújtása	77,50%	62
kiosztmányok átvétele, rendezése, fénymásolatok készítése	57,50%	46
kapcsolattartás <i>team leaderrel</i> , technikussal	56,25%	45
„ügyelet”: szünet vége előtt tartja a frontot a kabinban	53,75%	43
mikrofon, csatorna ellenőrzése	50,00%	40
konzolhasználatban történő tanácsadás, segítség	42,50%	34
kiosztmányok előkészítése (aláhúzás, bekarikázás, fordítás stb.)	38,75%	31
egyéb: Kérjük, fejtse ki!	5,00%	4

A felajánlott lehetőségeken kívül még négy javaslat született: „Ha nem én vagyok soron, akkor is igyekszem figyelni”, „CAI”, „Ha én érkezem először a helyszínre: wi-fi kód megszerzése”, „Saját glosszárium megosztása” – bár ez utóbbi inkább az előkészítés része.

A táblázatból kiderül, hogy milyen jelentős az a segítség, amelyet a tolmácsok egymásnak nyújtanak. Egy válaszadó átlagosan 8,3 segítségről állította azt, hogy megteszi a partnerének. Akik képesítő vizsgán szerezték meg a végzettségüket, 7,68 támogatási formát jelöltek be, tehát a kabinmunka tekintetében a képzésben részt vett, valamint a képesítő vizsgát tett tolmácsok között nincs lényeges különbség. Az a válaszadó, akinek semmilyen végzettsége sem volt, négy segítség-típust választott ki, de válaszadók közötti nagy egyéni különbségek miatt ebből az adatból nem lehet messzemenő következtetéseket levonni.

Ha megnézzük a kitöltők között legnépszerűbb segítség-típusok listáját, megállapíthatjuk, hogy nagyrészt olyan támogatásokról van szó, amelyek ugyan óriási segítséget jelentenek a sikeres tolmácsolásban (váltás jelzése, számok jegyzetelése, mondatokra rámutatás), azonban külön munkaállomások esetén gyakorlatilag megvalósíthatatlanok, vagy csak nehézkesen alkalmazhatók. Mindebből több következtetés is adódik. Egyfelől feltételezhető, hogy a jelenlegi járványhelyzet miatt nagyarányban alkalmazott távtolmácsolási és fizikai elválasztására épülő techni-

kák mellett sérül a tolmácsok kabinmunkája, ami a tolmácsolási teljesítmény romlásához vezethet. Ennek megállapítására további kutatásokra lesz szükség, így különösen azt kell feltárni, milyen új, kompenzációs technikákkal igyekeznek a tolmácsok kiküszöbölni az együttműködéssel kapcsolatos hiányosságokat. Másfelől a távtolmácsolási, valamint a tolmácsok fizikai elválasztására épülő technikák fejlesztőit is arra ösztönözhetik ezek az eredmények, hogy további megoldásokat találjanak a tolmácsok „távoli kabinmunkájának” segítésére, kiegészítésére (Bouhmid 2019).

3.5. „Milyen segítség az, amit igényelne, de a kabintársak nem nyújtják az Ön számára?”

Az ötödik kérdésben arra kérdeztünk rá, melyek azok a segélytípusok, amelyeket igényelnének a szinkrontolmácsok, de nem kapják meg társaiktól. A válaszokat a 3. táblázatban foglaljuk össze.

3. táblázat
Igényelt, meg nem kapott segítség

elhangzott kifejezések kikeresése célnyelven	19,64%	11
beszéd követése, vonatkozó dokumentumok kikeresése és átnyújtása, elhangzó dokumentumrészre, mondatra mutató	19,64%	11
helyismeret esetén témával, előadókkal kapcsolatos felvilágosítás nyújtása	19,64%	11
váltás jelzése, szemkontaktus	17,86%	10
mikrofon, csatorna ellenőrzése	10,71%	6
kiosztmányok átvétele, rendezése, fénymásolatok készítése	8,93%	5
víz, kávé stb. beszerzése, kiosztása	8,93%	5
„ügyelet”: szünet vége előtt tartja a frontot a kabinban	8,93%	5
kiosztmányok előkészítése (aláhúzás, bekarikázás, fordítás stb.)	8,93%	5
kapcsolattartás <i>team leaderrel</i> , technikussal	7,14%	4
konzolhasználatban történő tanácsadás, segítség	1,79%	1
egyéb: Kérjük, fejtse ki!	42,86%	24

Erre a kérdésre a 80 válaszadóból csak 56-an válaszoltak, ami arra utal, hogy a kabinmunka viszonylag olajozottan működik. Ugyanakkor elgondolkodtató, hogy ennél a kérdésnél is azok a támogatási formák szerepelnek az „élbolyban”, amelyekről a kitöltők a leggyakrabban említették, hogy maguk is megadják partnerüknek.

Kiugróan sokan fűztek a kérdéshez saját megjegyzést; ezeket a 4. táblázatban foglaljuk össze. Ebből ismét csak az derül ki, hogy a válaszadók nagyrészt elégedettek a párjuktól kapott segítséggel.

4. táblázat
Igényelt, meg nem kapott segítség (saját megjegyzések)

Nincs ilyen, mindig jó az együttműködés	17,50%	14
Attól függ, ki a párom	8,75%	7
Csak egy kisebbségre igaz, hogy nem segít	1,79%	1
CAI	1,79%	1
A partner nem tud tolmácsolni (megtörtént)	1,79%	1

A kérdést átugrókat is beleszámítva azt látjuk, hogy a kitöltők átlagosan 0,95 választ jelöltek be. Ez az arány a végzettségüket képesítő vizsgával megszerzők között 1,10, a végzettséggel nem rendelkező válaszadóknál 2. Ismét azt látjuk, hogy az arányok nagyon hasonlóak az összes alcsoportban.

3.6. „Akadályozó tényezők a kabinban – tapasztalta-e már az alábbiakat?”

A kabintárs jelenléte nem csak pozitívumokkal jár együtt, néha nagyon is zavaró lehet. Ezekre a zavaró tényezőkre kérdeztünk rá a hatodik kérdésben, a válaszokat pedig az 5. táblázatban foglaljuk össze.

5. táblázat
Akadályozó partner

partnere késik	47,30%	35
partnere „nem engedi dolgozni” - a megállapodott időn túl foglalja a mikrofont	44,59%	33
partnere rendszeresen elhagyja a kabin, sokáig van távol	43,24%	32
partnere hangosan „súg”	41,89%	31
partnere „hangoskodik” a kabinban (papírral, tollal, beszélget stb.) miközben Ön dolgozik	37,84%	28
partnere nem segít a problémát okozó kifejezések, dokumentumok kikeresésében	36,49%	27
partnere kéretlen segítséggel elvonja a figyelmet	33,78%	25

partnere figyelmeztetés nélkül, hirtelen átadja a tolmácsolást	17,57%	13
egyéb: kérjük, fejtse ki!	17,57%	13
partnere állítgatja az Ön konzolját, „belenyúlkal”	6,76%	5

Erre a kérdésre a 80 kitöltőből 74-en válaszoltak. A válaszadók ismét sok megjegyzést fűztek a válaszaikhoz: „Csak egyes kollégáknál fordul elő” (3), „Soha nem tapasztaltam” (3), „Játszik, olvasgat, nem reagál, ha bajban vagyok”, „Eszik, köhög, tüsszög”, „Nem készült fel a filmre, én igen, így nekem kellett tolmácsolni, bár túl voltam egy 30 perces szakaszon”, „Mindig kimegy dohányozni, behozza a füstöt”. Volt, aki megbocsátó volt a társával kapcsolatban „Elnézem, mert én is szoktam”, volt, aki azt nehezményezte, hogy párja nem kapcsolja ki a saját mikrofonját, miközben dolgozik, hogy a válaszadóval egyeztessen, illetve valaki azt írta: „Nem megfelelő (túl meleg, túl szűk) kabin” – ami azonban a kabinmunka külső, a kabintárs által semmilyen módon nem befolyásolható paramétere.

Megdöbbenő, hogy a válaszadók csaknem fele tapasztalta már, hogy partnerre nem érkezett meg időben, és majdnem ugyanannyian, hogy párjuk nem engedi őket mikrofonhoz. Átlagosan a válaszadók 2,6 konkrétumot említettek, a képesítő vizsgát tett válaszadók 2,21-et, a képesítés nélküli válaszadó pedig 1-et.

A kinyert adatok alapján tehát megállapítható, hogy nincs számottevő különbség a képzésben részt vett, és a képesítő vizsgát tett tolmácsok között a kabinmunka hiányosságainak megközelítését illetően. Ez alapján feltételezhető, hogy a kabinmunka „kitanulására”, illetve az ezzel kapcsolatos elvárások kialakítására nagyrészt a gyakorlatban szerzett tolmáctapasztalat van hatással.

3.7. Ha van „bejártott” partnere, miért működik olajozottabban a kabinmunka?

A következő kérdésben arra kérdeztünk rá, hogy a válaszadók szerint miért könnyebb az együttműködés a megszokott partnerekkel. A kérdésre adott válaszokat a 6. táblázatban foglaljuk össze.

6. táblázat

Miért könnyebb az együttműködés megszokott partnerrel

„ráhangolódtunk” egymásra	90,67%	68
gyakran dolgozunk együtt, megbeszéltük, kinek, mire van szüksége	69,33%	52
azonos szakmai standardokat sajátítottunk el a képzés során	42,67%	32
egyéb: kérjük, fejtse ki!	20,00%	15

Ismét meglehetősen sok egyéni megjegyzés született: „Barátok vagyunk, kölcsönös a szimpátia” (5), „Számíthatok a színvonalas munkájára” (4), „Tudjuk, kinek

miben kell segítség” (3), „Számíthatok a segítségére” (2), „Azonos a tolmácsolási stílusunk” (2), „Nincs bevett partnerem” (2), „Van, aki olyan profi, hogy meg sem kell beszélni” (1), „Nem „nyúljuk le” egymás megbízóit” (1).

A 80 kitöltőből 75-en válaszoltak erre a kérdésre. A válaszokból kiderül, hogy fontos a kabintársak között a baráti kapcsolat, illetve a kölcsönös bizalom. A válaszadók az általunk felajánlott lehetőségek közül a harmadik helyre sorolták a közös iskolai hátteret, míg a közös tapasztalatokat és az érzelmi kapcsolatból adódó egymásra hangolódást többen említették. Ebből megállapítható, hogy bár a kabinmunka szakmai alapjainak tolmácsképzésben való elsajátítása fontos eleme az együttműködésnek, a gyakorló tolmácsok tapasztalatai szerint ez csupán kiindulópont: a közös munka, a személyes preferenciák és gyakorlatok megismerése további javulást hozhat a partnerek együttműködésében.

3.8. „Szokott egyedül szinkrontolmácsolást vállalni?”

A nyolcadik kérdésben arra kérdeztünk rá, hogy a válaszadók szoktak-e egyedül szinkrontolmácsolást vállalni. A kérdésre adott válaszokat a 7. táblázatban a válaszadók végzettsége szerinti bontásban mutatjuk be.

7. táblázat
Szinkrontolmácsolás egyedül

	Szokott		Nem szokott	
Van végzettsége	35,00%	21	65,00%	39
Képesítő vizsgája van	47,37%	9	52,37%	10
Nincsen végzettsége	0,00%	0	100%	1
Összesen	37,50%	30	62,50%	50

A válaszadók jelentős része saját bevallása szerint nem szokott egyedül szinkrontolmácsolást vállalni. Nagy különbséget figyelhetünk meg azonban azok között, akik tolmácsképzés keretei között tanulták a tolmácsolást, valamint azok között, akik tapasztalatukat képesítő oklevéllel ismertették el: az előbbieknél kicsit több, mint egyharmada, míg az utóbbiaknak majdnem a fele vállal szinkrontolmácsolást egyedül. Felmerül a kérdés, hogy ennek vajon mi lehet az oka. Az egyik válasz az lehet, hogy a formális képzésben jobban tudatosították a kitöltőkben a kabintárs szerepének fontosságát. Ugyanakkor az is lehetséges, hogy azok előtt, akik formális képzésben tanulták a szakmát, más munkalehetőségek nyílnak meg: hosszabb konferenciákra mehetnek, vagy felvették őket az uniós intézményekbe, míg a másik csoport tagjai a magyar piacon gyakrabban kapnak rövidebb, fél-másfél órás megbízásokat, vagy rosszabb tárgyalási pozícióból indulva kénytelenek elfogadni a kabintárs nélküli munkaajánlatokat is.

3.9. „Ha szokott egyedül szinkrontolmácsolni, milyen gyakran teszi ezt?”

A kilencedik kérdésben arra kérdeztünk rá, hogy aki szokott partner nélkül szinkrontolmácsolni, milyen gyakran teszi ezt. A válaszokat a 8. táblázatban foglaljuk össze.

8. táblázat

Milyen gyakran szinkrontolmácsol partner nélkül?

Kevesebb, mint évi két alkalommal		Legalább évi két alkalommal	
79,49%	31	20,51%	8

Erre a kérdésre összesen 39-en válaszoltak, a többiek átugrották. Ez a számadat azért meglepő, mert a korábbi kérdésre válaszul kilencel kevesebben, csupán 30-an állították azt, hogy szoktak ilyet tenni. Ez a 9 válaszadó mind azt állította, hogy évente kevesebb, mint két alkalommal vállal ilyen megbízást. Az adatok közötti ellentmondásra több lehetséges magyarázat van.

Egyrészt elképzelhető, hogy valaki nagyon ritkán vállal ilyen megbízást, és ezért nem gondolja úgy, hogy ez már szokása lenne. Másrésztől lehet, hogy egyes kitöltők nem vették észre, hogy a kérdéseket, ha nem relevánsak, át is lehet ugrani (ahogy arra több kitöltő a következő kérdés „Egyebek” lehetőségénél panaszkodott is). Ugyanakkor elgondolkodtató, hogy többen is voltak, akik a „Szokott egyedül szinkrontolmácsolni?” kérdésre nemmel válaszoltak, itt is bejelöltek valamilyen választ, majd az utolsó kérdésnél felsorolták, mi hiányzik számukra akkor, ha egyedül vállalnak szinkronmegbízást. Ez összefügghet azzal, hogy a partner nélküli szinkrontolmácsolás meglehetősen stigmatizált tevékenység, így az első ilyen irányú kérdésre válaszul még nem szívesen válaszoltak igennel, de a további kérdések hatására felbátorodtak. Végül azt sem lehet kizárni, hogy egyes kitöltők figyelmetlenségéből a „Kevesebb, mint évi két alkalommal”-t a kérdés megszövegezése ellenére úgy értelmezték, hogy lefedi azt is, ha sosem vállalnak ilyet.

Mivel összesen csupán nyolcan válaszolták azt, hogy többször is vállalnak ilyen megbízásokat, nem tartottuk érdemesnek különválasztani az al csoportokat végzettségük szerint, hiszen ilyen kis alcsoport esetén egy-egy válaszadó is torzíthat a mintán.

3.10. „Ha egyedül szinkrontolmácsol, mi hiányzik a közös kabinmunka előnyeiből?”

Az utolsó kérdéssel arra kérdeztünk rá, hogy ha egyedül szinkrontolmácsol a kitöltő, mi hiányzik számára a közös kabinmunka előnyeiből. Érdekes módon erre az előző kérdésnél is többen válaszoltak, összesen 44 kitöltő. Ez megerősítheti a feltételezésünket, hogy a tevékenység stigmatizált volta vezetett a következtlen

kitöltésekhez, de az is előfordulhat, hogy a kitöltők régi tapasztalataikat idézték fel. A válaszokat a 9. táblázatban foglaltuk össze.

9. táblázat
Mi hiányzik, ha nincs partner

elhangzott adatok, számok olvasható jegyzetelése	50,00%	22
beszéd követése, vonatkozó dokumentumok kikeresése és átnyújtása, elhangzó dokumentumrészre, mondatra mutató	29,55%	13
víz, kávé stb. beszerzése, kiosztása	15,91%	7
kapcsolattartás <i>team leaderrel</i> , technikussal	9,09%	4
„ügyelet”: szünet vége előtt tartja a frontot a kabinban	9,09%	4
kiosztmányok előkészítése (aláhúzás, bekarikázás, fordítás stb.)	4,55%	2
mikrofon, csatorna ellenőrzése	4,55%	2
konzolhasználatban történő tanácsadás, segítség	2,27%	1
kiosztmányok átvétele, rendezése, fénymásolatok készítése	2,27%	1
egyéb: kérjük, fejtse ki!	43,18%	19

Erre a kérdésre is nagyon sok spontán megjegyzés született. Összesen tizenkilenc válaszadó írt az egyebekhez valamit, volt, aki több gondolatot is felvetett. Sokan jelezték, hogy csak egy óránál rövidebb megbízást vállalnak el egyedül (6), illetve azt, hogy nem vállalnak ilyet soha, de ilyen válasszal nem engedi őket tovább az applikáció (5). Felmerült, hogy a kabintárs nem verbális jelzésekkel lelki támaszt és visszajelzést ad (2), jelenléte lehetővé teszi, hogy a tolmács pihenjen, kikapcsolódjon (2), illetve kikapcsolja a mikrofonját, ha bármilyen probléma miatt erre kényszerül (3). Volt, aki azt jelezte, hogy partner híján nincs, aki interneten kikeresse a problémás szavakat (1), illetve a szünetekben nincs kivel beszélgetni (1). Egy válaszoló azt írta erre a kérdésre, hogy „nincs”, de ezt a választ nem tudtuk értelmezni.

A korábbi táblázatokkal összevetve elmondhatjuk, hogy a kitöltők által leginkább hiányolt három segítség megegyezik azokkal, amelyekről a leggyakrabban állították, hogy ők maguk is nyújtják társuknak (kivéve az itt nem értelmezhető „szemkontaktus, váltás jelzése” segítséget), illetve amelyből szívesen fogadnának többet is a gyakorlatban. Érdekeség, hogy a kávé vagy víz beszerzése minden esetben igen előkelő helyet foglal el, és megelőzi például a technikussal való kapcsolattartást.

4. Konklúzió

A tolmácskabinban megvalósuló együttműködéssel kapcsolatos kérdőívünket összesen 80 válaszadó töltötte ki. A válaszokból kiderült, hogy a tolmácsok fontosnak tartják a kabintársuktól kapott segítséget, és ha egyedül kényszerülnek szinkrontolmácsolási megbízást vállalni, hiányolják azt. A legnépszerűbb és egyben leggyakoribb támogatási formák a számok, nevek jegyzetelése, a dokumentumok nyomonkövetése, a szemkontaktussal történő jelzés, és a kávé vagy víz beszerzése. Az együttműködésben nagy jelentősége van a tolmácsok közötti bizalomnak, esetleges barátságoknak, és a nem verbális segítségnyújtásnak is. Kutatásunk alapján a tolmácsképzésben részt vett, valamint a képesítő vizsgát tett tolmácsok kabinmunkával kapcsolatos elvárásai és gyakorlatai között nem mutatható ki számottevő különbség, ugyanakkor elmondható, hogy a csupán képesítő vizsgát tett tolmácsok nagyobb arányban vállalnak egyedül is szinkrontolmácsolási megbízást.

Kutatásunk eredményeit új megvilágításba helyezik a Covid-19 világjárvány miatt elterjedő távtolmácsolási gyakorlatok, amelyek a tolmácsokat fizikailag elkülönítik jelenlévő vagy virtuális kabintársaiktól. Ezért mindenképpen további kutatásokra van szükség, hogy megállapítsuk, hogyan hatnak ki ezek az új körülmények a szinkrontolmácsok munkájára, és milyen módon lehetne kiegészíteni vagy segíteni a tolmácsok „távoli kabinmunkáját”.

Irodalom

- AIIC. 2000. *Professional Standards*. www.aiic-mxac.com (letöltve: 2020. 09. 04.)
- Bouhmid, M. 2019. *Impact of working remotely from the booth partner in the videoconference-based interpreting setting: Comparative Study between Voiceboxer and Kudo platforms*. London Metropolitan University TR7P81 MA Research Project.
- Chmiel, A. 2008. Boothmates forever? On teamwork in a simultaneous interpreting booth. *Across Languages and Cultures* Vol 9. No. 2. 261–276.
- Gile, D. 1995. *Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training*. John Benjamins: Amsterdam.
- Moser-Mercer, B., Künzli, A., Korac, M. 1998. Prolonged turns in interpreting: Effects on quality, physiological and psychological stress. *Interpreting* Vol. 3. No. 1. 47–64.
- Nolan, J. 2005. *Interpretation. Techniques and Exercises*. Clevedon, Buffalo, Toronto: Multilingual Matters LTD.
- Rohonyi, B. 2016. Birkózás az írott szöveggel szinkrontolmácsolás közben 2. rész. *Fordítástudomány* 18. évf. 1. szám. 31–49.
- Rohonyi, B. 2018. *A szöveggel támogatott szinkrontolmácsolás vizsgálata angol–magyar nyelvi irányban*. Doktori disszertáció, ELTE
- Seresi M. 2019. A tolmácsolás szakmai standardjainak kialakulása és érvényesülése a gyakorlatban. In: Szoták Sz. (szerk.) *Diszciplínák találkozása – nyelvi közvetítés a XXI. században*. OFFI: Budapest. 135–145.
- Zeier, H. 1997. Psychophysiological stress research. *Interpreting* Vol 2. No. 1/2. 231–249.